

Analyse Winter Kukai haiku 2024 thema SNEEUW

In dikke vlokken sneeuwden de haiku de Inbox van maar 75 inzendingen ruim voor de deadline vol. Gelukkig voor Ineke Meijer dat de haiku op tijd een plaatsje in de iglo van deze kukai had gevonden. De volgende haiku won deze winterkukai met 23 punten:

*sporen in de sneeuw
vertellen veel verhalen
kriskras door elkaar*

Thema en themawoord: "snow, don't tell..."

In het geheel van 75 haiku werd in 27 gevallen het thema "sneeuw" benaderd zonder het woord sneeuw te gebruiken. In 17 gevallen kon de lezer ook vrij evident aflezen, dat de dichter verwees naar het verschijnsel sneeuw zoals in haiku nr. 5 (cursivering door mij aangebracht):

*Eenzame stilte
Een donkergrijs wolkgezicht
Huult witte tranen*

Het behandelen van een thema zonder het themawoord zelf te noemen lijkt makkelijker dan het is zoals is te zien aan haiku 12:

*sneeuwganzen dragen
een fonetisch gedicht op
aan de weergoden*

Hierin is 'sneeuw' als woord meegenomen als voorvoegsel bij de sneeuwganzen. Er is over te twisten, of de sneeuwganzen (Anas caerulescens) net zo'n sterk symbool voor sneeuw is als bijvoorbeeld een sneeuwpop. Verdwijnt het beestje als de lente begint?

Het NIET noemen van het themawoord kan de schrijver ook wellicht wat te ver van het thema doen afzwaaien: in de volgende haiku nummer 49 lijkt het thema sneeuw in goede bedoelingen wat te zijn ondergesneeuwd:

*Op winterdagen
dagen meeuwen kraaien uit
de zon schijnt schuchter*

Waar is de sneeuw gebleven?

Plaatje of gevoelsuiting?

Bij het lezen van haiku valt op, dat de ene dichter zich erop toelegt, een zo helder mogelijk plaatje te schetsen van een moment of verschijnsel maar de andere dichter, de haiku hanteert als voertuig voor de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie. Het merendeel van de kukai deelnemers legde zich erop toe de lezer te laten delen in een observatie, een epische weergave van een bepaald moment. In 10 gevallen was de haiku echter meer een persoonlijke gevoelsuiting of een gevoel-beladen oproep.

In de volgende haiku nummer 16 gaat de dichter verder dan een observatie. De haiku doet op speelse wijze - aan de hand van het thema sneeuw - een ludieke oproep tot vrede.

Vlokken van vrede.

Leg alle wapens nu neer.

Sneeuwballengevecht!

Er bestaat geen harde regel, of de haiku nu voorbestemd is voor alleen de neutrale weergave van een 'haiku-moment' of juist ook als kernachtige boodschap de lezer mag aanspreken. Deze dichter kiest juist voor het zenden van een boodschap met – in de derde regel als opvallende wending – zo'n aardig alternatief. De haiku doet denken aan de Kerstavond van 1914 waarin van beide zijden van de frontlinie met plezier een spelletje voetbal werd gespeeld. De rest is geschiedenis.

Kigo of seizoenswoord:

Omdat het woord "sneeuw" als themawoord was gegeven, was het voor menig dichter niet echt meer nodig om nog een seizoenswoord of kigo te verwerken in de haiku. Sneeuw is al zo'n evident seizoenswoord, dat daar niet nóg een seizoenswoord bij hoeft.

In de oorspronkelijke, Japanse haiku werd de lezer vaak meegenomen naar een bepaald seizoen of moment van het jaar door juist een bepaalde, seizoensgebonden gebeurtenis of attribuut bij dat seizoen te noemen. Dus, naast "kigo" als seizoenswoord, een "kidai" als seizoensattribuut. Zo zal elke Fries zonder meer denken aan de winter als in een haiku De Elfstedentocht wordt genoemd en denkt men bij Beachvolleybal toch meer aan de zomer.

In de verzameling ingezonden haiku werd in 10 gevallen op speelse wijze naar winter of sneeuw verwezen door juist (ook) een winter-gebeurtenis of -attribuut te noemen. In de volgende haiku nummer 38 werd met het geëigende attribuut bij "sneeuw" de relatie tot sneeuw gelegd:

Net mijn slee verkocht

staat De Winter voor de deur –

een échte sneeuwman.

Vorm:

De 'sport' van haiku is veelal, een maximum aan betekenis te leggen in een minimum aan klanken zonder van een zekere melodie of ritme te zeer af te wijken. Het is niet alleen een conventie of algemene afspraak maar het ritme van een gedicht, de klankopbouw zo men wil, is een belangrijk voertuig voor het overdragen van een boodschap. Te kort, en de mededeling is al gedaan voordat de hersenen er iets van hebben kunnen verwerken; te lang en de spanningsboog is alweer opgebruikt.

De lengte van een haiku is voor het benaderen van een zeker poëtisch effect bepaald op 17 lettergrepen, liefst duidelijk opgedeeld in drie regels van respectievelijk 5, 7 en weer 5 lettergrepen. In de eerste 5 lettergrepen wordt de aandacht gepakt, de tweede 7 lettergrepen laten de lezer delen in een bepaald drama of grootse gebeurtenis om met een snelle wending te komen tot een besluit in niet meer dan 5 lettergrepen. In de beheersing binnen de beperkingen toont zich dan de meester.

Uit diverse bronnen volgt, dat de oorspronkelijk Japanse haiku met Europese schrift en onze lettergrepen zelfs al met 12 lettergrepen is te benaderen: het voorlezen van Japanse haiku duurt veelal slechts 12 klankeenheden (onji). Daar gaan westerlingen ruim overheen met de gebruikelijke

17 lettergrepen. Dus, of het aantal van 17 lettergrepen nu per sé moet, is nog een punt van discussie. Algemeen is het belangrijker, dat – ergens rond de 12 tot 17 klankeenheden – een betekenisvol gedicht ontstaat, dat de aandacht boeit en een betekenis overdraagt. Niet, dat het gedicht per sé wordt volgepropt met nog een ontbrekende, 17e lettergreep om aan de 17 te komen.

In het geheel van inzendingen hielden 54 dichters zich aan de conventionele 17 lettergrepen, verdeeld over 5/7/5 lettergrepen. Er waren evengoed 21 dichters die daar meer of minder van afweken: de spreiding bedroeg van 9 tot in een enkel geval wel 33 lettergrepen. Ten opzichte van de gebruikelijke 17 lettergrepen of klankeenheden is dat dus een gemiddelde afwijking van zo'n 5 klankeenheden.

Afwijking van aantal 17 lettergrepen	Aantal lettergrepen	9	12	14	15	16	18	19	24	33	
	Aantal haiku	2	3	3	4	3	2	2	1	1	21

Als een van de ultiem korte haiku gold haiku nummer 10:

*sneeuwtafijl
een voetspoor
achtervolgt mij*

En als een van de ultiem lange "haiku", gold 'haiku' nummer 41:

*Shiori
Neutraliteit zakt nederig betuigend
Applicaties der opmaak
Verlaten geliefd taupe oorspronkelijkheid*

Besluit:

Als echte sneeuwvlokken leken zo geen twee haiku precies op elkaar: elke haiku toonde zo een eigen kristalstructuur. Wat vooral sprak uit het geheel van haiku, was het plezier waarmee dichters zich languit in het onderwerp hadden laten neerzigen om met overgave een eigen sneeuwengeltje te zwaaien. Wie een flink aantal punten bij deze Kukai behaalde, proficiat; wie zich mogelijk mager bedeed voelt, bedenke dat meedoen in dit geval belangrijker is dan veel punten binnen halen. Terwijl de sneeuwvlokjes nog luiden, kunnen we al uitkijken naar de lente(kukai).